

Barnevernets arbeid med meldinger og undersøkelser

Analyse, vurderinger og beslutninger

Karen J Skaale Havnen & Dag Skilbred

Regionsenter for barn og
unges psykiske helse
He ser region ØST og SØR

DET HELSEVITENSKAPelige FAKULTET
Regionale kompetens- og kunnskapssentre for barn og unge

Formål og innhold

Det foreliggende dokumentet er utarbeidet til bruk i opplæringsarbeidet med analyse, vurderinger og beslutninger i barnevernet. Foruten å gi et innblikk i sentrale barnevernfaglige innfallsvinkler for å forstå beslutningsarbeid, vil det bli presentert et kasus, med tilhørende refleksjonsspørsmål til avklaring av meldinger, og til analyse, vurderinger og beslutninger i undersøkelsessaker. Refleksjonsspørsmålene knyttet til kasus er inndelt i opplæringsens hovedtemaer: Analyse, vurderinger og beslutninger. Dokumentets teoretiske del inneholder en nærmere avklaring av begrepene analyse, vurderinger og beslutninger, ulike måter å karakterisere beslutninger på, en beskrivelse av utvalgte modeller og tilnærminger i beslutningsarbeidet, samt presentasjon av et økologisk rammeverk, hvor kunnskap fra beslutningsteori anvendes spesifikt i barnevern kontekst. Det gjøres oppmerksom på at de teoretiske bidragene må betraktes som smakebiter. For videre fordypning vises til ulike kilder i referanselisten. Dokumentets teoretiske del og spørsmål knyttet til det presenterte kasus er egnet til bruk både på fagdagen og til oppfølging av fagdagen ved den enkelte barneverntjeneste.

Hvorfor trenger vi kunnskap om beslutningsarbeid?

En kjent teoretiker innen beslutningsteori har påpekt at «*Menneskelige vurderinger, planer og politiske prioriteringer oppstår i samspillet mellom usikkerhet og bestrebelsene på å redusere den samme usikkerheten*» (Hammond, 1996 i Backe-Hansen 2004). Å ta en beslutning kan sees på som å gjøre et valg. På en eller annen måte bestemmer en seg for et alternativ framfor andre, på et mer eller mindre informert grunnlag, som vil ha ulike og til dels ukjente konsekvenser for en selv og for andre (Backe-Hansen, 2004). En slik forståelse av beslutningsarbeid innebærer at det ikke er mulig å være helt sikker hverken på at saken er tilfredsstillende opplyst eller at beslutningen som fattes er den beste eller «riktige» for de ulike parter. For å komme fram til best mulig «treffsikre» beslutninger er det derfor særlig viktig å ha kunnskap både om hvordan beslutninger kan tas, og om forhold som kan redusere usikkerhet i beslutningsarbeidet (Backe-Hansen, 2003; 2004, p. s 13).

Tilbakemeldinger fra barnevernsarbeidere selv, samt tilsyn og forskning bekrefter at beslutningsarbeidet er et område med betydelige utfordringer. Det er stor variasjon mellom kommuner både når det gjelder henlagte meldinger (Lurie, 2015), og når det gjelder hvordan undersøkelser blir gjennomført (Vis, Storvold, Skilbred, Christiansen, & Andersen, 2014).

Både Statens Helsetilsyn (Helsetilsynet, 2012) og Riksrevisjonen (2015) har påpekt manglende kvalitet på barnevernets undersøkelser. Statens Helsetilsyn har spesielt trukket fram at undersøkelsesarbeidet ikke er godt nok dokumentert og at det ikke legges tilstrekkelig til rette for barns medvirkning.

I en undersøkelse blant landets barnevernledere oppga godt over halvparten av kommunene at de brukte Kvello malen eller en variant av denne som verktøy i undersøkelsessakene (Kvello, 2007). Om lag en tredjedel svarte at de nyttet egenutviklede maler for undersøkelsen. Internasjonalt har land som Sverige, Danmark Australia og Canada tatt i bruk en tilpasset versjon av innholdet i det britiske «The Assesments Framework» (Socialstyrelsen, 2015). Uavhengig av framgangsmåter og bruk av ulike maler og utredningsverktøy synes det imidlertid å være behov for mer kunnskap og kompetanse, både når det gjelder vurdering av tilgjengelig informasjon i avklaring av meldinger og hvordan det innsamlede materialet i barnevernets undersøkelse kan analyseres og vurderes med sikte på best mulige beslutninger for barnet.

Forskning og faglitteratur om beslutninger i barnevernet

Tradisjonelt har mye av forskningen og faglitteraturen omkring beslutninger i barnevernet vært opptatt av selve beslutningen eller utfallet i saken; f.eks. plassering utenfor hjemmet vs. tiltak i hjemmet; og forsøkt å forklare dette utfra ulike kjennetegn ved barnet (kjønn, alder) og/eller foreldre/familien (rusmisbruk, psykiske vansker). Nyere forskning har i større grad forsøkt å beskrive hvordan beslutninger skjer; bl. a. som et resultat av psykologiske/relasjonelle prosesser knyttet til foreldre og saksbehandlere, som foreldres innstilling og samarbeidsevne og/eller saksbehandlers vurdering av alvorlighetsgrad o.l. (se f.eks. Christiansen, 2010). Begge innfallsvinklene har bidratt med viktig kunnskap om beslutninger i barnevernet, samtidig som de tydeliggjør at kunnskap om *hvorfor* beslutninger fattes bør suppleres med kunnskap om *hvordan* beslutningene fattes (Backe-Hansen, 2004).

Av nyere norsk faglitteratur om beslutninger i barnevernet vil vi tillate oss å framheve to bøker; «Barnevernets undersøkelse» (Aadnesen & Hærem, 2014) og «Beslutninger i barnevernet» (Christiansen & Kojan, 2016), som på ulike måter gir teoretiske og praktiske føringer for beslutningsarbeidet. Vi vil også vise til en dansk fagbok som utforsker ulike sider av maktforholdet mellom barnevernssystemet og klienten (Järvinen, Elm Larsen, & Mortensen, 2005).

Analyse, vurdering og beslutning

I litteratur om beslutningsarbeid i barnevernet finner vi mange til dels overlappende begreper som har med prosessen fram mot en beslutning å gjøre (analyse, tolkning, avveining, vekting, vurdering, bedømming, slutning, beslutning). Selv om det er vanskelig å se de ulike fenomenene og prosessene uavhengig av hverandre, kan det være bevisstgjørende å forsøke å klargjøre noen skillelinjer. Vi har her valgt å gå nærmere inn på begrepene analyse, vurdering og beslutninger, med utgangspunkt i det svenske programmet «Barns behov i centrum» (BBIC) (Socialstyrelsen, 2009).

Hva er en analyse?

En analyse av meldinger og undersøkelser i barnevernet er en prosess der en setter sammen den informasjonen en har om et område med det begrepsapparat og de teoretiske perspektiver en støtter seg til. Analysen munner ut i tolkninger (gjerne flere) som kan stilles sammen og representere ulike forståelser eller svar. Analysen skal gi svar på utredningens problemstillinger og hypoteser, som f.eks. å beskrive et barns behov for hjelpetiltak eller å identifisere mulige årsaker og forklaringer til problemene. Ved å lansere flere tolkninger av informasjonen vil en få et bredere grunnlag for å vurdere hva som er til «barnets beste».

Hva er en vurdering?

En vurdering handler om å *veie* for og imot de mulige tolkninger som framkom i analysen. Det dreier seg om å *drøfte* om og i hvilken grad barnet eller den unge trenger beskyttelse eller støtte, og om det kreves innsatser fra barneverntjenesten. Sentralt i vurderingen er spørsmål om 1) Risiko og alvorlighet av problemene i forhold til beskyttende faktorer, 2) Sentrale behov hos barnet som kan imøtekommes ved å styrke beskyttelsesfaktorer eller svekke risikofaktorer, og 3) Barnet/familiens mottakelighet og forutsetninger for å nyttiggjøre seg av innsatsen (Socialstyrelsen, 2015).

Hva er en beslutning?

Mens en vurdering dreier seg om å gjøre seg opp en mening utfra foreliggende informasjon, dreier en beslutning seg om at vurderingen skal utløse en handling. Et vedtak om tiltak eller om henleggelse av en undersøkelse er en slik handling/beslutning. I prinsippet kan det fattes beslutninger uten noen tydelig vurdering, såkalte intuitive beslutninger, som gjerne skjer ved behov for raske avklaringer eller meldinger til barnevernet.

Ulike former for beslutninger

Ifølge BBIC (Socialstyrelsen, 2009) kan beslutninger i barnevernet deles inn i ulike nivåer etter grundighet i analyse- og vurderingsarbeidet:

- Nivå 1: Intuitiv – kan forekomme i forbindelse med raske avklaringer/vurderinger
- Nivå 2: Skjematisk – f.eks. bruk av beslutningsmodeller og kartleggingsskjemaer
- Nivå 3: Systematisk og dyptgående – benytter kunnskap fra teori og forskning som underlag for endelig vurdering og beslutning

Allerede i meldingsfasen foregår et innslag av analyse og vurderinger, der saksbehandler skal ta stilling til problemets alvor, karakter og kompleksitet. Da tidsfristen for å innhente informasjon i denne fasen er svært begrenset (1 uke), vil saksbehandler ofte benytte seg av sin intuisjon (umiddelbar forståelse), i tillegg til tidligere kunnskap og erfaringer om liknende saker. I undersøkelsesfasen foregår analyse og beslutninger på et «høyere» nivå, både ved beslutninger om hva som skal undersøkes og hvorfor, og ved nærmere analyse av ulike problemområder. I en slik analyse inngår både vurderinger av mulige sammenhenger mellom problemet og omkringliggende forhold, og vurderinger av mulige konsekvenser for barnets utvikling og barnets beste. Nye opplysninger underveis kan føre til nye analyser og nye beslutninger. I avslutningsfasen gjøres en samlet analyse og vurdering der trådene fra enkeltanalysene knyttes sammen til et helhetlig beslutningsgrunnlag. I denne fasen sammenholdes vurderingene oftere med teori og forskning, noe som for øvrig også kan gjøres i tidligere faser.

En lignende inndeling gjøres av, i det han kaller system 1- og system 2-slutninger (se også Munro, 2008). System 1-slutninger kjennetegnes av raske, intuitive forenklinger, ofte ubevisste og gjerne stereotype slutninger, såkalte heuristikker. Faglig skjønn og klinisk intuisjon blir ofte assosiert med denne typen slutninger. System-2-slutninger er kjennetegnet av en mer langsom, grundig, analytisk og kritisk kognitiv prosess. System 2-slutninger trer gjerne i kraft når system 1-slutninger ikke fungerer, noe som ikke minst skjer når en står overfor noe nytt og ukjent. I barnevernets beslutningspraksis kan overdreven bruk av system 2-slutninger føre til beslutningsvegring og handlingslammelse, mens en overdreven bruk av system 1-slutninger som nevnt medfører fare for feilslutning og behov for nye beslutninger. Vi kan se for oss en situasjon hvor barnevernarbeiderne vurderer om et barn er i alvorlig fare

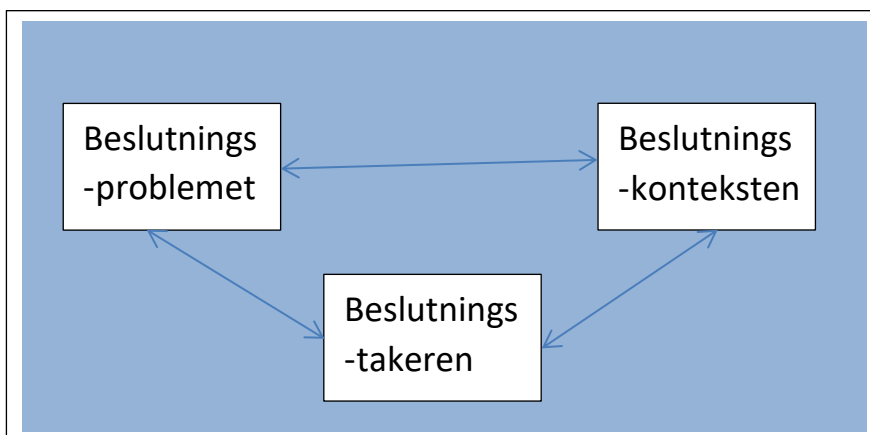
og må akutt plasseres. Beslutningen må fattes kjapt og oftest på et begrenset informasjonsgrunnlag, og derfor tas system 1-tenkningen i bruk. I ettertid skal det vurderes om akuttvedtaket skal opprettholdes eller ikke. Da er det tid og rom for resonnering og analytiske avveininger, med andre ord system 2-tenkning.

Beslutninger kan også deles inn etter hvilket formål de har. Med utgangspunkt i lovbestemmelsene om plassering av barn utenfor hjemmet (Barnevernlovens §16) kan dette være deskriptive, kausale, prediktive og komparative slutninger (Aadnesen & Hærem, 2014; Backe-Hansen, 2001) (s114). *Deskriptive* slutninger blir foretatt når en eller flere observasjoner blir brukt til å si noe om andre, ikke observerte forhold. F.eks. utsagn som kan knyttes til lovens formuleringer om at «det er alvorlige mangler ved barnets omsorg». *Kausale* slutninger betegner slutninger som sier noe om forholdet mellom årsak og virkning, på grunnlag av observasjoner. Dette kan gjelde forbindelsen mellom observasjoner av barnets helse og utvikling og observasjoner av barnets omsorgssituasjon. Lovverket forutsetter også at det blir foretatt *prediktive* slutninger, som gjelder begrunnede antagelser om hvordan barnet vil få det på sikt. *Komparative* slutninger innebærer en sammenligning mellom den antatte effekten av fortsatt hjelpetiltak og plassering utenfor hjemmet.

Beslutningstrekanten som overordnet modell for beslutningsarbeid

I faglitteraturen blir beslutningsarbeidet ofte framstilt som et gjensidig samspill mellom 3 elementer; beslutningsproblemet, beslutningstakeren og beslutningskonteksten, i den såkalte beslutningstrekanten (Backe-Hansen, 2004).

Beslutningstrekanten, generell modell for beslutningsarbeidet

Beslutningsproblemet er det spørsmålet (eller spørsmålene) en skal ta stilling til. I en barnevernssak kan et gitt beslutningsproblem være del av en lengre beslutningskjede, der det ene leddet avhenger av det andre. F.eks. vil beslutningsproblemet i meldingsfasen være annerledes enn i undersøkelsesfasen eller tiltaksfasen. I meldingsfasen vil et overordnet spørsmål dreie seg om dette er en sak for barnevernet eller ikke. For å avklare dette må en igjen vurdere om barnets behov og situasjon samsvarer med lovens vilkår. I undersøkelsesfasen må barnets behov og situasjon analyseres og vurderes nærmere, bl. a. ved å stille spørsmål om alvorlighetsgrad i barnets situasjon, om hvilke forhold som opprettholder eller reduserer barnets behov for hjelp eller risiko for utviklingsproblem etc. I tiltaksfasen blir beslutningsproblemet knyttet til hvordan barnet og familien kan få best mulig hjelp, sett på bakgrunn av hvordan barnets situasjon har blitt forstått, og hvilke tiltak som er mulig å få til.

Et beslutningsproblem er ikke statisk, og det bør jevnlig vurderes om spørsmålet er riktig stilt eller om det bør omformuleres. En viktig del av prosessen vil være å avgrense eller definere problemet. Dersom problemet blir formulert for snevert kan det være vanskelig å få en helhetlig forståelse av situasjonen, mens dersom problemformuleringen er for omfattende eller diffus kan det være vanskelig å vite hvordan en skal tilnærme seg saken. Hvordan beslutningsproblemet formuleres vil også avhenge av hvilke aktører som er involvert og deres innstilling og syn på saken. Betydningen av at beslutningsproblemet er hensiktsmessig formulert blir særlig understreket i familierådsmodellen, der saksbehandler og foreldrene sammen utarbeider oppdraget til familierådet (Havnen & Christiansen, 2014).

Beslutningstakeren er i utgangspunktet den som står ansvarlig for valget eller beslutningen, i barnevernssaker gjerne saksbehandler. Det er like fullt klart at flere personer vil være involvert i prosessen, f.eks. foreldre, ungdom, samarbeidspartnere, mellomledere og kollegaer. Følgelig inngår saksbehandler i en større, sosial sammenheng, der flere personer både vil delta i beslutningsprosessen og ha innflytelse over utfallet.

Beslutningskonteksten er de omkringliggende forholdene, som definerer rammene for den beslutningen som skal tas. I barnevernssaker gjelder dette først og fremst lovgivningen og sosialpolitiske/verdimessige føringer, men også hvilke tiltak som er tilgjengelige, foreldrenes innstilling, tjenestens økonomi, organisering o.l. Slik sett kan en si at en beslutning er resultatet av et komplisert samspill mellom hvordan en sak kan karakteriseres, forhold som setter rammer for beslutningen og viktige aktører i saken.

Teknisk rasjonell versus analytisk refleksiv beslutningsdiskurs¹

Resultatene fra et britisk forskningsprosjekt om beslutninger i barnevernet har blitt oppsummert i en idealtypisk modell som skiller mellom to motsatte diskurser for beslutningsfatting; den teknisk rasjonelle diskursen (TRD) (scientific observation) og den analytisk refleksive diskursen (ARD) (reflective evaluation) (Hollan, 1999, 2004). Modellen tar utgangspunkt i hvordan saksbehandlerne i studien beskrev sin tilnærming i beslutningsarbeidet, og skiller særlig mellom hvordan undersøkelsene ble gjennomført og i hvilken grad klientene ble involvert i utredningsprosessen. Det skilles også mellom når i prosessen beslutningene ble fattet, og hvilke metoder som ble brukt i det avsluttende beslutningsarbeidet.

Modell basert på saksbehandleres beskrivelse av beslutningsarbeidet (Hollan, 1999, 2004)

Diskurs	Tilnærming	Mål	Tidsperspektiv	Metoder
Teknisk rasjonell (TRD)	Objektivitet og distanse. Avvisning av følelsesmessig innvirkning.	Innsamling av fakta og bevis. Fatte beslutninger.	Beslutning i slutfasen.	Vekting av positive og negative faktorer. Bruk av beslutningsredskaper. Konsultere kollegaer.
Analytisk refleksiv (ARD)	Upartisk. Forventninger om nært samarbeid med familien.	Kunnskap i dybden. Helhetlig forståelse.	Fortløpende avveininger/slutninger. Beslutningen modnes underveis.	Samlet avveining av tidligere vurderinger. Bruk av beslutningsredskaper. Konsultere kollegaer.

Den teknisk rasjonelle diskursen (TRD) var kjennetegnet av at saksbehandlerne strebet etter «objektivitet», på den måten at de holdt en viss distanse til klientene og avviste følelsesmessig påvirkning. TRD saksbehandlerne så på undersøkelsen som en måte å samle fakta og bevis for deretter å kunne fatte beslutninger på grunnlag av den innsamlede informasjonen. De ville unngå å fatte beslutninger før all informasjon var hentet inn. Beslutningen skulle dessuten være grunnet på en vekting av positive og negative faktorer. De var positive til bruk av ulike beslutningsinstrument/sjekklistor, og konsulterte gjerne sine kollegaer for å teste sine konklusjoner.

¹ En diskurs er et sett med begreper, problemstillinger og formuleringer som ligger nedfelt i språket og som alle deler innenfor en gitt kultur (Wikipedia). Kort sagt er en diskurs en bestemt måte å tale om og forstå verden, eller et utsnitt av verden, på (Winther Jørgensen & Phillips, 1999).

I den analytisk refleksive diskursen (ARD) beskrev saksbehandlerne seg som upartiske i saken, men samtidig med klare forventninger om et nært samarbeid med familien. Disse saksbehandlerne oppga at de søkte etter dypere kunnskap, med målsetting om å få et helhetlig bilde av situasjonen. ARD saksbehandlerne gjorde kontinuerlige analyser og slutninger, hvor det endelige utfallet modnet og vokste frem etter hvert. Den endelige beslutningen var et resultat av en samlet vurdering av de tidligere avveiningene og slutningene i saken. ARD saksbehandlerne var også positive til bruk av ulike «beslutningsredskaper» eller sjekklister og sammenholdt sine vurderinger med kollegaer.

Hvordan de to diskursene samsvarer med det praktiske beslutningsarbeidet kan være nyttig å diskutere. Umiddelbart kan det tenkes at den analytisk refleksive diskursen passer best fordi den beskriver en mer uoversiktlig og sirkulær beslutningsprosess. Samtidig vil den rasjonelle tankegangen ligge til grunn i et systematisk og mer lineært undersøkelsesarbeid, med siktemål om å skaffe et sikrest mulig beslutningsgrunnlag for å fatte treffsikre beslutninger. De to diskursene illustrerer kompleksiteten i beslutningsarbeidet (Christiansen & Kojan, 2016), og tydeliggjør at for å forstå beslutninger er det viktig å ha kunnskap både om den teknisk rasjonelle tilnærmingen og om den analytisk refleksive.

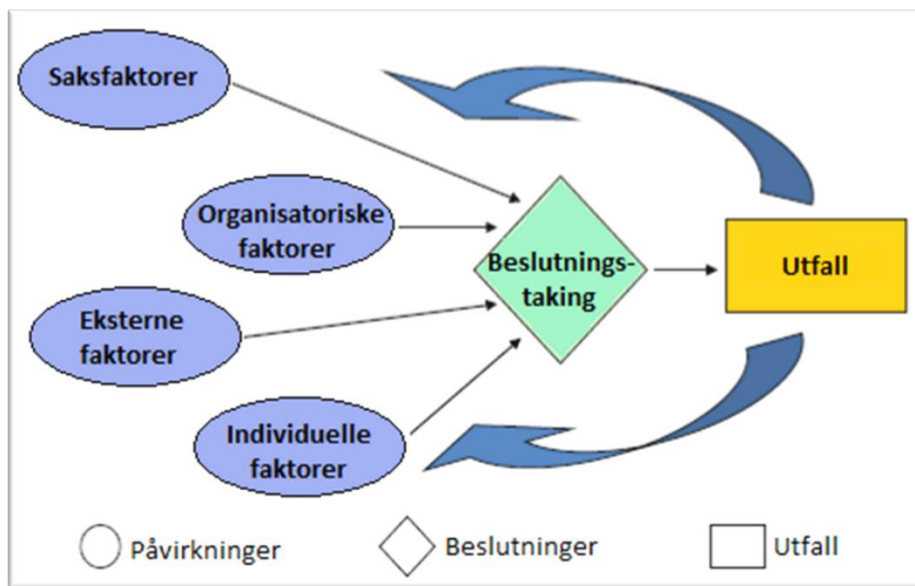
Økologisk beslutningsmodell

Fluke, Baumann, Dagleish, and Kern (2014) har utviklet et teoretisk rammeverk hvor kunnskap fra beslutningsteori anvendes for å forstå og forske på individuelle beslutninger i barnevernet². De hevder at for å forstå beslutningsprosesser er det nødvendig å ta utgangspunkt i både at mennesket har en begrenset rasjonalitet (human error), og at beslutningene må ses i en større kontekst. Dette innebærer at utfallet av beslutningen er avhengig av konkrete kjennetegn knyttet til barnets situasjon, foreldrenes omsorgsevne og ressurser i nærmiljøet (*saksfaktorer*), men også av hvordan disse opplysningene fortolkes og forstås av den enkelte saksbehandler (*individuelle faktorer*). Fordi beslutninger knyttet til barnevern tas i en organisasjon hvis virksomhet er lovregulert og styrt av tilgjengelige ressurser, har også *organisatoriske* og andre *eksterne* forhold innvirkning på de beslutningene som fattes. De 4 påvirkningsfaktorene er illustrert som ovale sirkler i figuren.

² Den økologiske beslutningsmodellen er også lagt til grunn i det pågående forskningsprosjektet: «Undersøkelsesarbeidet i barnevernet: Fra bekymring til beslutning», prosjektskisse (Vis, 2015).

Den videre gjennomgangen av modellen vektlegger betraktninger omkring selve beslutningsfattingen (diamanten) og utfallet (rektangelet), som deles inn i tre nøkkelområder; 1) kjeden av beslutninger som saksbehandler gjør (beskrevet som et kontinuum), 2) den psykologiske prosessen i beslutningsfattingen og 3) utfallet eller konsekvensene av beslutningen.

Rammeverk for økologisk beslutningsfatting i barnevernet (Baumann, Dagleish, Fluke, & Kern, 2011b)

Beslutningskjeden starter ved de initiale vurderingene og beslutningene om meldingen/saken skal undersøkes nærmere eller ikke, og fortsetter via undersøkelse og til saken avsluttes med en konklusjon om tiltak eller henleggelse. Ofte er det de mange mindre beslutningene underveis som fører til de større beslutningene, som samlet utgjør konteksten og grunnlaget for de avgjørende beslutningene.

Den psykologiske prosessen i beslutningsfattingen dreier seg om bevissthet og kunnskap omkring 3 ulike forhold; 1) skille mellom vurdering og beslutning, 2) beslutningsterskel, 3) endringer i beslutningsterskel. En *vurdering* handler om å gjøre seg opp en mening utfra foreliggende informasjon, f.eks. høy eller lav grad av risiko, mens en *beslutning* er om vurderingen skal utløse en handling. Modellen antar at det finnes en *beslutningsterskel* som på et visst nivå bringer en vurdering videre til en beslutning, ved hjelp av en mer eller mindre bevisst beslutningsregel. Beslutningsterskelen refererer altså til det punktet når

saksinformasjonen er tilstrekkelig for å utløse en handling. Denne terskelen kan ses som en personlig «linje i sanden», som er påvirket av saksbehandlers tidligere erfaringer med å fatte beslutninger. Dette gjelder både egne og andres erfaringer, i tillegg til deres fortolkning av eksterne faktorer som sosialpolitiske målsettinger. Det tredje forholdet gjelder hendelser/prosesser som kan medføre *endringer i beslutningsterskelen*. Dette innebærer endringer i synet på hva som er tilstrekkelig informasjon/evidens til at handling kan utløses. Statlige retningslinjer om hvilke saker som skal prioriteres, så vel som spesielle erfaringer kan endre den individuelle beslutningsterskelen.

Utfall i saken kan ses fra ulike sider; beslutningstakeren, klienten og kontoret. I modellen er det særlig fokus på hvilke konsekvenser beslutningen har for saksbehandler. I spørsmålet om å plassere et barn utenfor hjemmet kan det sies å være grunnlag for 2 «feilbeslutninger»; at barnet feilaktig blir plassert og at barnet feilaktig blir værende i hjemmet. Selv om ulike fagpersoner har vurdert like stor grad av risiko for barnets omsorgssituasjon, er det ikke sikkert at de vil ende opp med samme handlingsvalg. Noen vil prioritere å unngå feilplassering av barn, mens andre vil velge å plassere et barn for sikkerhets skyld. I andre tilfeller vil fagpersoner med ulike vurderinger ende opp med den samme beslutningen. Ulikheter i beslutninger avhenger i stor grad av personlige verdivurderinger av de mulige utfallene i saken, mens ulikheter i vurderinger oftere skyldes at forskjellige temaer har inngått i vurderingsgrunnlaget.

Bruk av kasus i kunnskapsutviklingen

For å knytte sammen teori og praksis ser vi på bruk av kasus som et godt utgangspunkt for arbeidet med videre kunnskapsutvikling. Det presenterte kasus sikter mot å være et utgangspunkt for refleksjoner og diskusjoner både på fagdagen og på fagmøter rundt om i landets barneverntjenester. Kasusbeskrivelsen innledes med to meldingsvarianter. I den første meldingsvarianten er det begrenset informasjon om saken, i den andre er det ytterligere opplysninger i saken. Begge meldingsvarianter skal analyseres og vurderes med sikte på å treffe beslutning om henleggelse eller videre undersøkelse. I saken er det videre gjennomført en undersøkelse. Bruk tid på å lese gjennom informasjonen som er samlet inn. Analyser, vurder og treff beslutning om tiltak eller henleggelse. Etter presentasjon av kasuset har vi laget noen spørsmål som vil kunne være til hjelp i diskusjonen.

Avklaring av meldinger

Melding 1

Anne er fem år og begynte hos oss i Kanutten barnehage for to år siden. Hun bor alene med sin mor. Barnehagen har reagert på at Anne har en del fravær utenat mor har gitt beskjed om grunnen til dette. Mor har også ved et par anledninger luktet alkohol. Vi har snakket med mor om dette. Hun benekter alkoholbruk, men er informert om at det blir sendt en melding til barnevernet.

- Hvordan analyserer og vurderer du denne informasjonen?
- Hvilken beslutning foretas?

Melding 2

Anne er fem år og begynte hos oss i Kanutten barnehage for to år siden. Hun bor alene med sin mor. Barnehagen har reagert på at Anne har en del fravær utenat mor har gitt beskjed om grunnen til dette. Mor har også ved flere anledninger luktet alkohol. Vi har tatt dette opp med mor og hun forteller at de tidligere har flyttet en del men at hun nå har leid et hus utenfor sentrum som ligger noe ensomt til. Det er derfor ikke alltid enkelt å skaffe transport til og fra barnehagen. Alkoholukten forklarer hun med at hun ved noen anledninger har tatt en øl sammen med noen venninner før hun har hentet i barnehagen. Mor forteller videre at hun tidligere har hatt problemer med angst og uro, men at hun nå ikke har problemer med dette. Vi i barnehagen er imidlertid noe bekymret for jentas utvikling og fungering i barnehagen hva

gjelder motorikk, språk og sosial fungering. Mor er informert om at det sendes en melding til barnevernet.

- Hvordan analyserer og vurderer du denne informasjonen?
- Hvilken beslutning foretas?

Gjennomføring av undersøkelsen

Barneverntjenesten forsøkte å opprette kontakt med mor og Anne. De var ikke tilgjengelige og mor unnlot å svare på barneverntjenestens henvendelser. På bakgrunn av at det var utfordrende å etablere kontakt med mor, ble undersøkelsesfristen utvidet til seks måneder. Underveis i undersøkelsen kom det flere bekymringsmeldinger fra barnehagen med mistanke om at mor var ruset under henting av Anne i barnehagen.

Etter at det ble etablert kontakt med mor har Barneverntjenesten gjennomført følgende samtaler/observasjoner/samarbeidsmøter:

- Samtaler med mor
- Observasjoner av samhandlingen mellom mor og Anne
- Samarbeidsmøter med barnehagen sammen med mor

Barneverntjenesten har innhentet informasjonen fra følgende instanser

- Opplysninger fra barnehage
- Opplysninger fra PP-tjeneste
- Opplysninger fra helsestasjon
- Opplysninger fra mors fastlege
- Opplysninger fra NAV(mor)
- Opplysninger fra politiet (far)

Barneverntjenestens kontakt med mor

I samtaler med mor, fremstår hun som forsiktig, utrygg, med flakkende blick og noe mimikkfattig. Hun har liten variasjon i stemmeleiet. Saksbehandler har erfart at mor viser liten reaksjon, enten hun mottar positive eller negative tilbakemeldinger. Også i samhandlingen med Anne er mor "flat" og monoton i stemmeleiet. Mor har opplyst til

saksbehandler at hun tar en tablett til dagen for å dempe uro/ angst. I informasjonen fra fastlegen skriver imidlertid fastlegen at mor har hatt et overbruk av angstdempende tabletter og at hun nå er i en ”nedtrapping”, og hvor målet er å avslutte bruken av slike tabletter. Legen skriver at mor nå har utskrevet to tabletter angstdempende og at hun har fulgt nedtrappingsplanen. Ved hjemmebesøk er det også gjort observasjoner av en del rot og kaos i hjemmet.

Samspillsobservasjon i hjemmet

Det er gjennomført tre samspillsobservasjoner med mor og Anne i en leke aktivitet, ved en middag og i en leggsituasjon. Observasjonene har vist at mor fremstår utydelig og utrygg. I samspillet mellom mor og Anne er det barnet som er ”sjefen” og som bestemmer hva mor skal gjøre. Anne styrer mye av aktivitetene som de gjør sammen. Det vises til flere eksempler at Anne bestemmer hvor mor skal sitte under middagen, hvilken farge mor skal velge på lego og ikke minst, at Anne selv alltid skal vinne dersom de spiller et spill. De gangene det var tydelig påkrevd å sette grenser for Anne, ble dette gjort på en forsiktig og utydelig måte av mor. Dette førte til at Anne ignorerte mors beskjeder, og i stedet fortsatte å gjøre den aktiviteten som mor ba henne om å avslutte. Det kom også frem at mor, i mange situasjoner, ikke hadde øyekontakt med Anne. Mor ga henne gjennomgående beskjeder når hun stod vendt bort.

NAV

Nav skriver i sine opplysninger at mor har søkt om arbeidsavklaringspenger på bakgrunn av langvarig sykemelding. Sykemeldingene er på bakgrunn av muskelsmerter (fibromyalgi). Søknaden er ikke avgjort.

Politiet

Det opplyses at barnets er far anmeldt og varetektsfengslet for vold mot ekssamboer og datter. Barneverntjenesten har ikke innhentet informasjon fra politiet om mor.

Barnehagen

Kanutten barnehage beskriver, at i den perioden hvor Anne har hatt plass der, har hun hatt mye fravær, uten tydelig årsak. Mor har sjelden ringt og gitt beskjed om fraværet. Mor har fremstått urolig og travel i hente- og bringe situasjoner. Dette har smittet over på Anne som har vært krevende og lei seg i disse situasjonene. Mor klarer ikke å gå ifra Anne i disse

situasjonene, og personalet må ofte ta ansvar og hjelpe mor til å si «ha det» til Anne og gå fra barnehagen. Videre opplyser barnehagen at Anne generelt har rene og fine klær, men at klærne lukter sterkt av røyk.

Motorisk

Anne har fin grovmotorikk, men svak finmotorikk. Hun blir frustrert under lek som krever dette, eksempelvis «perling» og tegneaktiviteter.

Språk

Barnehagen beskriver at Anne bruker tid på å finne de rette ordene.

Sosial fungering

Anne liker å styre leken, må trene på å dele, ta imot instruksjoner og gi andre plass i leken. Hun kan bli sur om andre kommer med innspill. Hun er i perioder urolig i samlingsstund. God fantasi. Anne liker å få ros, men hun kan kvie seg for å prøve nye ting. Ved korrigerende ser hun ned i bakken og kan begynne å gråte, noen ganger løper hun vekk. I konflikter med andre barn forsvarer hun seg og sier hvorfor hun gjorde som hun gjorde. Hun har en god venninne som hun velger å leke mest med. Hun trenger ekstra støtte i førskoleaktivitetene.

Helsestasjon

Helsesøster opplyser at Anna har hatt en normal motorisk utvikling og hun har fulgt det nasjonale vaksinasjonsprogrammet. En periode møtte ikke mor til timene hun ble innkalt til. Etter at dette ble tatt opp med mor har Anne møtt til oppsatte timer/undesøkelser.

PPT

Har gjennomført ulike tester. Anne har dårlig setningsminne og forsinket språkutvikling. Hun har et enkelt språk med relativt begrenset ordforråd. Hun har svak finmotorikk. Hun har vedtak på oppfølging av spesialpedagog deler av dagen i barnehagen. Behov for mye motivering i aktiviteter som er vanskelig. Noe umoden for alderen.

Spørsmål knyttet til undersøkelsen

Analyse (forståelse, tolkning)

- Hvordan analyserer du barnets *behov for tiltak* og mors evne til å imøtekomme disse?
- Hvilke hendelser synes du er av spesiell betydning?
- Hvilke ressurser kan mobiliseres?
- Hvilke mulige tolkninger av problemene ser du?
- Hvilke teoretiske perspektiver er relevant å støtte seg til?

Vurderinger (drøfting)

- Hvilke av tolkningene fra analysen virker mest troverdig og sannsynlig?
- Hva er din vurdering av risiko og alvorlighet i forhold til beskyttende faktorer?
- Hvordan vurderer du ulike handlingsalternativ og mulige konsekvenser av disse?
- Hvilke andre forhold kan virke inn i vurderingen? (ressurser, bemanning, mors innstilling, saksbehandlers beslutningsterksel, tilgjengelige tiltak, interne prioriteringer etc.)

Beslutning (handling/valg)

- Hvilket av alternativene bestemmer du deg for?

Retrospektiv gjennomgang av undersøkelser på eget kontor

En annen måte å bruke kasus som utgangspunkt for kunnskapsutvikling, er å foreta retrospektive gjennomganger av avsluttede undersøkelser ved eget kontor. Etter at undersøkelsen er gjennomført er man ikke lenger like påvirket av stress, følelsesmessige reaksjoner og omverdenens påvirkning. Gjennom retrospektive gjennomganger kan man se på det som er gjort med nye øyne og andre perspektiv enn når man holdt på med undersøkelsen. En slik retrospektiv gjennomgang av en undersøkelse kan eksempelvis innledes med refleksjoner rundt meldingen fram mot beslutning om henleggelse eller videre undersøkelse. Analyse og vurderinger underveis i undersøkelsesprosessen og hva man sitter igjen med av informasjon med tanke på undersøkelsens beslutning om tiltak eller henleggelse. Det mest naturlige vil kanskje være at ansvarlig saksbehandler legger fram sin analyse og vurderinger for andre ansatte på kontoret. Refleksjonsspørsmålene som er utarbeidet i dette dokumentet vil kunne være til hjelp i diskusjonene.

Referanser og anbefalt litteratur

- Aadnesen, B. N., & Hærem, E. (2014). Informasjonsbearbeiding og konklusjon. In B. N. Aadnesen & E. Hærem (Eds.), *Barnevernets undersøkelse* (pp. 166-187). Oslo: Universitetsforlaget.
- Backe-Hansen, E. (2001). *Rettferdiggjøring av omsorgsovertakelse. En beslutningsteoretisk analyse av barneverntjenestens argumentasjon i en serie typiske saker om små barn (Justifying out-of-home placement: A decision-theoretic analysis of arguments offered by the Child Welfare Services in a series of typical cases concerning small children)*. Retrieved from Oslo:
- Backe-Hansen, E. (2003). Justifying out-of-home placement: A multiple case study of decision-making in child welfare and protection services. *International Journal of Child and Family Welfare*, 151-166.
- Backe-Hansen, E. (2004). *God nok omsorg. Riktige beslutninger i barnevernet*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Baumann, D. J., Dagleish, L., Fluke, J. D., & Kern, K. D. (2011b). *The decision making ecology*. Denver: American Human Association.
- Christiansen, Ø. (2010). From concerned to convinced: reaching decisions about out-of-home care in Norwegian Child Welfare. *Child and Family Social Work*, 15(1), 31-40.
- Christiansen, Ø., & Kojan, B. H. (Eds.). (2016). *Beslutninger i barnevernet*. Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Fluke, J. D., Baumann, D. J., Dagleish, L. I., & Kern, H. D. (2014). Decisions to protect children: A decision making ecology. In J. E. Korbin & R. D. Krugman (Eds.), *Handbook om child maltreatment*. Dordrecht: Springer.
- Hammond, K., R. (1996). *Human judgement and social policy. Irreducible uncertainty, inevitable error, unavoidable injustice*. New York: Oxford University Press.
- Havnen, K. J. S., & Christiansen, Ø. (2014). *Kunnskapsstatus om familieråd. Erfaringer og effekter*. Retrieved from Uni Research; Regionalt kunnskapssenter for barn og unge (RKBU Vest), Uni Research Helse:
- Helsetilsynet. (2012). *Oppsummering av landsomfattende tilsyn i 2011 med kommunalt barnevern-undersøkelse og evaluering*. Retrieved from Oslo:
- Hollan, S. (1999). Discourse of decision making in child protection: conducting comprehensive assessments in Great Britain. *International Journal of Social Welfare*, 8, 277-287.
- Hollan, S. (2004). *Child and Family Assessment in social work practice*. London: Sage publications.
- Järvinen, M., Elm Larsen, J., & Mortensen, N. (2005). *Det magtfulde møde mellem system og klient*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Kvelling, Ø. (2007). *Utredning av atferdsvansker, omsorgssvikt og mishandling*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Lurie, J. (2015). *Barnevernets arbeid med bekymringsmeldinger i Trøndelag*. Retrieved from NTNU, Regionalt kunnskapssenter for barn og unge - Psykisk helse og barnevern:
- Munro, E. (2008). *Effective child protection*. London: Sage Publications.
- Riksrevisjonen. (2015). *Riksrevisjonens undersøkelse av saksbehandling i Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker, dokument 3:10*. Oslo: Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- Socialstyrelsen. (2009). *Analys, bedömning och beslut i utredningar enligt BBIC*. Stockholm.
- Socialstyrelsen. (2015). *Grundbok i BBIC. Barns behov i centrum*. Stockholm.
- Vis, S. A. (2015). *Undersøkelsesarbeidet i barnevernet; fra bekymring til beslutning, prosjektskisse*. Tromsø, UiT.
- Vis, S. A., Storvold, A., Skilbred, D., T, Christiansen, Ø., & Andersen, A. (2014). *Statusrapport om barnevernets undersøkelsesarbeid*. Retrieved from Tromsø:
- Winther Jørgensen, M., & Phillips, L. (1999). *Diskursanalyse som teori og metode* København: Samfundslitteratur.